

KAPI PÉTER

kapipeter@gmail.com
PhD-hallgató (SZTE BTK)

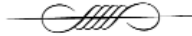
Magyarország története az ókorban

Kelták és rómaiak

An Ancient History of Hungary
Celts and Romans

Szabó Miklós – Borhy László (2015):
Magyarország története az ókorban: Kelták és rómaiak
Bibliotheca Archaeologica 4. kötet. Budapest, L'Harmattan Kiadó. 264 old.

DOI 10.14232/belv.2019.1.13

<https://doi.org/10.14232/belv.2019.1.13>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Kapi Péter (2019): Magyarország története az ókorban. Kelták és rómaiak. *Belvedere Meridionale* 31. évf. 1. sz. 183–185. pp.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

A könyv célja bemutatni Magyarország területének a kelták bevándorlása előtti (13–14), a kelta uralom alatti (15–81), a római uralom alatti (89–224) és a provincia elvesztése utáni (224–229) történelmének szakaszait a legfrissebb régészeti eredmények, az ókori írott források és a szakirodalom segítségével. A kötet abban a Szabó Miklós és Kalla Gábor által szerkesztett *Bibliotheca Archaeologica* sorozatban jelent meg, melyben Szabó Miklós *Keleti Kelták* című összefoglaló munkája is napvilágot látott 2005-ben. Szabó Miklós kiváló felkészültségű szakemberként, több

évtizeden keresztül megszerzett kutatási tapasztalatára támaszkodva írta meg az ismertett kötet keltákra vonatkozó szakaszát (13–81) az antik írott források, valamint a régészet és a nyelvészet eredményeinek figyelembevételével. Ugyanez igaz a munka *A rómaiak Magyarországon* című részét (83–229) jegyző Borhy Lászlóra is, aki Pannonia provincia történetének elismert kutatója. A kötetet kronológiai táblázat, tematikus bibliográfia és rövidítésjegyzék zárja (231–264).

A kötet tehát a Kárpát-medence csaknem ezeréves történelmét mutatja be közérthetően és látványosan. A szövegben említett régészeti források mellé számos esetben kiváló minőségű fénykép társul, emellett pedig több térkép és írott forrásrészlet is hozzásegíti az olvasókat a tárgyalat problémák megértéséhez. A szövegben elgépelés nem található. Burebista dák király esetében azonban nem következetes a névalakok használata, ugyanis helyenként a szintén használatos Boirebistas névalak is előfordul.

A könyv egyes részei egyébként kisebb-nagyobb tematikus egységekből épülnek fel. A kelták esetében külön tematikus egységként tárgyalt a kelták Kárpát-medencébe történő bevándorlása (15–19), a kelták Kr. e. 4. századi vándorlása (19–24), a kelta népek hellenisztikus világ elleni támadása (25–32) és az invázió kudarcának a következménye (32–37), a kelták társadalma és művészete (41–47), a keleti kelták kulturális közössége (47–57), a boius, tauriscus és scordiscus törzsek Kr. e. 2. századi hatalma (57–61), az oppidum-kultúra (62–71), a scordiscusok alkonya (71–73), a kelta függetlenség vége és Burebista dák állama (73–76), a római foglalás a kelta kor szemszögéből (76–78), végül pedig a kelticitás alkonya és továbbélése (78–81). Először tehát a kötet keltákkal foglalkozó részének módszereit és eredményeit ismertetjük a teljesség igénye nélkül. Kiemelendő a források kritikus megközelítése és árnyalása a régészeti eredmények figyelembevételével, például Pompeius Trogus leírásával kapcsolatban (16). A szerző továbbá a kelták Kárpát-medencébe történő bevándorlását taglaló fejezetben felállít egy munkahipotézist, mely szerint a Kárpát-medencében a keltizálódás a csekély számú, Észak-nyugat Bajorországból, Ausztriából és Dél-Csehországból bevándorló kelta lakosság érkezését követően egy gyorsan lezajló akkulturációs folyamatként a Kr. e. 5. század második felében kezdődhetett (18). A Hercyniai erdő lokalizálásával kapcsolatban meggyőzőek a szerző ellenérvei az erdőt Csehország területére helyező elméletekkel szemben, melyek elsősorban Csehország *Boiohaemum*mal történő azonosításán alapulnak (57), emellett megalapozott és elfogadható a szerző azon feltevése, mely az erdőt egy Caesar hely alapján a Kárpát-medencébe helyezi (58). Hasonlóan eredményes Jan Filip a boiusok beérkezésére vonatkozó elképzelésének régészeti alapú cáfolata (59–60).

A kötet második részében Borhy László tekinti át a rómaiak magyarországi történelmét (83–229). A szerző ismerteti Pannonia területét a római hódítás előtt (83–88), a római hódítás és integráció folyamatát (89–95), a városok és a limes Kr. u. 1. és 2. századi helyzetét és Pannonia principatus kori történetét (96–118), a markomann háborúkat (119–125) és a Severus-kort Pannoniában (125–135). Ezt követően áttekinti Pannonia társadalmát, gazdasági életét, művészetét és vallását a római hódítástól a Severus-kor végéig terjedő időszakban (136–174), Pannonia és Illyricum 3. századi történetét (174–192) és Pannonia történetét a késő császárkorban (193–223). Mindeközben a szerző a provincia ókeresztény emlékeivel és ezáltal a kereszténység helyzetével is foglalkozik (215–224). Végezetül röviden áttekinti Pannonia provincia utolsó évtizedeit és a provincia elvesztéséhez hozzájáruló eseményeket, majd végül foglalkozik a provinciális lakosság továbbélésének kérdésével. Borhy László több ponton is kiválóan érzékelteti, majd feloldja az írott források állításai és a régészeti leletanyag alapján rekonstruált folyamatok közötti

ellentmondásokat. Kiváló példa lehet ennek a szemléltetésére Pannonia meghódításának kérdése (89–90). Miként a szerző is írja: „*Első ránézésre a tartomány meghódításának története teljesen világosnak és problémamentesnek tűnik,*” (89) legalábbis a *Res gestae Divi Augusti* alapján. Ennek ellenére a szerző számos, a kérdéshez kapcsolódó ellentmondást ismertet, melyek közül a legsúlyosabb kétségtelenül a hódítást követő leletanyag hiánya, vagy szórványos mivolta a későbbi római határvonal és a tartomány belső területén. Továbbá ezeken a területeken nem ismerünk sem Augustus-kori katonai objektumokat, sem településeket (89). A régészeti leletek segítségével tehát a szerző meggyőzően arra a következtetésre jut, hogy az Augustus-kori hódítás csak a Dráva és Száva folyók közötti Duna-szakaszra terjedhetett ki, és ezzel megnyugtató magyarázatot ad az északi Duna-vonal mentén és a későbbi provincia belsejében mutatkozó római leletek és katonai táborok hiányára (90).

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a kötet a szerzők által kitűzött célt teljesítette, és korszerű áttekintést nyújtott Magyarország ókori történelméről olvasmányos stílusban. A felvetett problémák ismertetése és a fogalmak magyarázata minden esetben jól sikerült, az egyes tendenciák és folyamatok bemutatása helytálló, a szerzők kritikus forráskezelésének és óvatos fogalmazásának köszönhetően pedig a kötet színvonalas és közérthető áttekintő munkaként értékelhető.